

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta.

Asiakasmaksuasetusta ehdotetaan muutettavaksi Orpon hallitusohjelmaan sekä kehysriihen päätöksiin perustuen asetuksessa säädettyjä enimmäismäärisiä asiakasmaksuja erikoissairaanhoidon maksuja painottaen. Perusterveydenhuollon maksuja esitetään korotettavaksi pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksuja pääsääntöisesti 45 prosentilla. Korotukset tulisivat voimaan vuoden 2025 alusta. Lisäksi erikseen korotetaan asetuksen 23 pykälässä tarkoitettuja maksuja lääkärintodistuksista sekä esitetään ajokorttitodistusten rajaamista pois julkisesta terveystalvalikoimasta.

Asetusmuutoksen tavoitteena on sopeuttaa julkista taloutta yhteensä 150 miljoonalla eurolla vuoden 2025 alusta alkaen korottamalla asiakasmaksujen enimmäismääriä. Tavoitteena on tehdä korotukset mahdollisimman oikeudenmukaisesti lisäämättä eriarvoisuutta sekä siten, etteivät maksut muodostu esteeksi palveluiden saamiselle. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää terveydenhuollon asiakasmaksut kansallisesti.

THL toteaa (24.6.2024) selvitykseensä nojaten, että noin joka toisen suomalaisen terveydenhuollon asiakasmaksut nousevat asiakasmaksujen korotuksien toteutuessa. Lisäksi ne tulisivat kohdentumaan erityisesti pienituloisiin, ikääntyneisiin ja naisiin. Suomen asiakasmaksut ovat pohjoismaisittain jo nyt korkeat. Kotitaloudet maksavat itse terveydenhuollon palveluista Suomessa jo nyt enemmän kuin muissa Pohjoismaissa.

SuPer ei kannata esitettyjä korotuksia. Korotuksia ei voi pitää maltillisina, oikeudenmukaisina eikä palveluiden saamista turvaavina. Päinvastoin esitetyt korotukset tullee jopa kasvattamaan eriarvoisuutta. Julkisen terveydenhuollon, kuten perusterveydenhuollon palveluita käyttävät ovat usein lapsiperheitä, ikääntyneitä, työttömiä ja siten usein pienituloisia. Heillä ei siten ole

mahdollisuutta käyttää yksityisiä terveystalouksia tai työntekijöille maksuttomia työterveyshuollon palveluita. He saattavat jäädä tarvitsemansa tutkimuksen ja hoidon ulkopuolelle, koska eivät huonon taloudellisen tilanteen ja korkeiden asiakasmaksujen vuoksi hakeudu palveluihin tai hakeutuvat niihin viivästyneesti. Nämä vaikutukset tulevat näkyviin kuitenkin vasta myöhemmässä vaiheessa, jolloin terveysongelmat ovat pahentuneet ja joudutaan turvautumaan päivystyksellisiin ja/tai erikoissairaanhoidon palveluihin. Tämä näkyy suurentuneina hoitokustannuksina ja kansalaisen näkökulmasta inhimillisen kärsimyksen kasvuna, toimintakyvyn alentumisena ja arjessa selviytymisen vaikeutumisena. Osaltaan tämä myös kasvattaa entisestään sosioekonomisten ryhmien välisiä terveyseroja.

SuPer näkee haasteena sen, että esitetyt korotukset tulevat kohdentumaan erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin kansalaisiin. Terveystalouden maksukatto (762 € v. 2024) mahdollistaa maksutaakan keventymisen monisairaiden ja paljon palveluita tarvitsevien osalta. Todellinen vaikutus on kuitenkin vähäinen, koska esimerkiksi lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivämaksu peritään alennettuna myös maksukaton täyttymisen jälkeen. Lisäksi haasteena on asiakkaan velvoite seurata itse maksukaton täyttymistä. Lähtökohtaisesti moni ei tiedä asiasta tai osaa hakea todistusta maksukaton täyttymisestä. Sosiaalihuollon asiakasmaksujen alentamisen tai perimättä jättämisen mahdollistava asiakasmaksulain 11§ (734/1992) on mahdollisuus, joka on merkittävä huojennus silloin, kun kansalaisella on paljon sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tarvetta ja käyttöä ja jolloin kustannukset nousevat jo tällä hetkellä merkittävästi. Tämä huojennusmahdollisuus on usein myös tuntematon potilaalle.

Jo useiden vuosien ajan korkeat terveystalouden asiakasmaksut ovat johtaneet kansalaisten joutumisen velkakierteeseen ja ulosottoon. SOSTEn 2024 tekemän selvityksen mukaan ulosottoon päätyi vuonna 2023 liki 440 000 sosiaali- ja terveystalouden sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksua. Määrä on noin kymmenen prosenttia pienempi kuin vuonna 2022 mutta huomattavasti suurempi kuin vielä 2010-luvun alkupuolella. Lisäksi SOSTEn syksyllä 2023 tekemä selvitys hyvinvointialueiden käytännöistä asiakasmaksujen alentamiseksi vahvasti edelleen maksujen alentamiskäytäntöjen vaihtelevuuden ja alennuksen hakemisen yhtä monimutkaiseksi kuin toimeentulotuen hakemisen. (SOSTE 15.1.2024). On huomioitava, että asiakasmaksun alentaminen tai perimättä jättäminen on myös ensisijainen suhteessa toimeentulotuen hakemiseen.

Hyvinvointialueilla on mahdollisuus tehdä päätös olla perimättä maksuja tai periä maksuja laissa säädettyjä enimmäismääriä pienempinä. Esitys kuitenkin tosiasiallisesti ohjaa hyvinvointialueita korottamaan maksut täysimääräisesti turvataksaan alueensa rahoituksen. Perustelumuistiossa tuodaan esiin, että jos hyvinvointialue päättäisi olla korottamatta maksuja, vähennettäisiin asiakasmaksusääntelyn muutoksen laskennallinen vaikutus hyvinvointialueen rahoituksesta.

Perustelumuistiossa tuodaan esiin, että ministeriö valmistelee arviointia lakimuutosten sekä talousarvioon liittyvien muiden ehdotusten yhteisvaikutuksista mukaan lukien perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista. Arviointi valmistuu syksyllä ja täydentää hallituksen esityksiin ja muihin ehdotuksiin sisällytettyä vaikutusarviointia. SuPer pitää tärkeänä vaikutusarviointien huomioimisen valmistelussa, vaikka ne ovat käytettävissä vasta aivan viimevaiheessa.

SuPer ei kannata tehtyä esitystä ja pitää tärkeänä perustuslaillisen oikeuden turvaamista välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä riittäviin sosiaali- ja terveystalouden palveluihin ihan jokaiselle.

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltyinä:

- Lääkärilausunnot ajokorttia varten
- Lääkärilausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

-

Pajunen Tarja
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry